

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.12.14>

УДК 35.072.7+316.776.3

М. В. Гусятинський,

к. т. н., доцент, завідувач кафедри менеджменту та публічного управління,

Державний податковий університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0826-4807>

О. В. Сірий,

аспірант, Державний податковий університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-2427-9875>

КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

M. Husiatynskyi,

PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of

Management and Public Administration, State Tax University

O. Siryi,

Postgraduate student, State Tax University

COMMUNICATION AS THE BASIS OF THE FUNCTIONING OF GOVERNMENT INSTITUTIONS IN INTERACTION WITH THE PUBLIC

Встановлено, що комунікація дозволяє виконувати державі виховну функцію на основі трансляції міфів про богів, за допомогою поезії та музичних мистецтв, що формує у громадян уявлення про ідеали шляхетності, справедливості та сміливості, а також цінності та цілі, значущі для держави. Без трансляції ціннісно-сміслових категорій за допомогою ефективних комунікативних механізмів неможливо сформувати суспільну свідомість таким чином, щоб вона відповідала уявленням правлячої еліти про цілі та шляхи їх досягнення.

Визначено, що керувати думкою людей можуть ті, у кого є можливість отримувати об'єктивну інформацію, аналізувати її та інтерпретувати для подальшої трансляції іншим людям. Оскільки справжні знання у такому разі стають важливим ресурсом влади, то люди, мають можливість отримувати об'єктивну інформацію, створюватимуть сенси й цінності на формування масової свідомості.

Доведено, що сучасні умови отримання інформації про політичне життя суспільства багато в чому схожі на те, що описував Платон у своєму творі, що показує потенційні ризики для сучасного суспільства використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою створення нових міфів та ілюзій у суспільній свідомості. Ідеї просвітителів щодо необхідності взаємодії інститутів влади та народу, в ході якого суспільство зможе артикулювати свої запити, стало початком розвитку механізмів зворотного зв'язку через різні форми комунікації між інститутами влади та суспільством. Все це стає можливим, на наш погляд, через активну взаємодію інститутів влади та суспільства, тобто на підставі комунікації. Ідеальні моделі влади, запропоновані просвітниками та представниками класичної німецької філософії, варто розглядати критично, оскільки в них показано позитивну сторону виконання виховної функції держави з метою розвитку суспільства.

Необхідно вивчати сучасні форми політичної комунікації, щоб визначати нових суб'єктів політичної взаємодії, оскільки ті інтересанти та актори, які

контролюють дискурс і новинні комунікаційні потоки, що циркулюють через мас-медіа, фактично змінюють і перенаправляють політичний порядок денний, а отже, мають реальну владу.

Хоча інститути політичної влади в інформаційному суспільстві зберігають свою головну функцію - управління суспільством, їх функціонування трансформується в нові форми комунікації між владою та громадянами, оскільки з'являються нові суб'єкти впливу на суспільна свідомість, що, на наш погляд, є фактором перерозподілу фактичної влади в суспільстві, якщо новим суб'єктам вдається впровадити нові коди для інтерпретації політичної реальності у свідомість громадян.

It is established that communication allows the state to perform an educational function based on the transmission of myths about the gods, through poetry and musical arts, which forms in citizens the idea of the ideals of nobility, justice and courage, as well as values and goals that are significant for the state. Without the transmission of value-semantic categories through effective communicative mechanisms, it is impossible to form public consciousness in such a way that it corresponds to the ideas of the ruling elite about the goals and ways to achieve them.

It is determined that those who have the opportunity to receive objective information, analyze it and interpret it for further transmission to other people can control people's thoughts. Since true knowledge in this case becomes an important resource of power, people who have the opportunity to receive objective information will create meanings and values for the formation of mass consciousness.

It is proved that the modern conditions for obtaining information about the political life of society are in many ways similar to what Plato described in his work, which shows the potential risks for modern society of using information and communication technologies to create new myths and illusions in public consciousness. The ideas of the enlighteners about the need for interaction between institutions of

power and the people, during which society will be able to articulate its requests, became the beginning of the development of feedback mechanisms through various forms of communication between institutions of power and society. All this becomes possible, in our opinion, through the active interaction of institutions of power and society, that is, on the basis of communication. The ideal models of power proposed by the enlighteners and representatives of classical German philosophy should be considered critically, since they show the positive side of the implementation of the educational function of the state for the purpose of developing society.

It is necessary to study modern forms of political communication in order to identify new subjects of political interaction, since those stakeholders and actors who control the discourse and news communication flows circulating through the mass media actually change and redirect the political agenda, and therefore have real power.

Although the institutions of political power in the information society retain their main function - the management of society, their functioning is transformed into new forms of communication between the authorities and citizens, as new subjects of influence on public consciousness appear, which, in our opinion, is a factor in the redistribution of actual power in society, if new subjects manage to introduce new codes for interpreting political reality into the consciousness of citizens.

Ключові слова: *взаємодія з громадськістю, державна влада, комунікація, основа функціонування інститутів.*

Keywords: *interaction with the public, state power, communication, basis of functioning of institutions.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Різноманітні форми комунікації у процесах функціонування інститутів влади були важливими з часів появи перших держав, що відзначалося

мислителями до виникнення політичної науки наприкінці XIX – на початку XX ст. Комунікація є основним, але не єдиним способом впливу на великі групи людей, що дозволяє політичним суб'єктам формувати певні уявлення, погляди та ціннісні орієнтири у населення. Застосовуючи комунікативні методи маніпуляції свідомістю людей, політичні актори здатні керувати їхніми діями та поведінкою у своїх інтересах. Формування уявлень про політику та вплив на політичні переконання своїх підданих та громадян з давніх часів було важливим завданням влади, що досягалося шляхом створення необхідних образів у свідомості людей за допомогою вербальних та невербальних засобів передачі інформації (церемонії з їхньою символічністю, використання різних архітектурних форм для надання величі влади тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Феномен політичної влади у XX ст. вивчався представниками і політичної науки, і філософії політики, внаслідок чого склалися різні школи та напрями його трактування та розгляду, які можна розділити на кілька концептуальних підходів. У концепції реляційнізму розглядаються суб'єкт-об'єктні відносини як основа влади-підпорядкування. До неї відносяться роботи М. Вебера, Р. Даля, теорії громадського вибору (Дж. М. Бьюкенена, М. Олсона та ін), Г. Лассуел та А.К. Каплан та ін. Влада як властивість та здатність соціальної спільності досягати мети за допомогою мобілізації ресурсів, розподілу функцій та координації дій її учасників розглядається у реалістично-холістській концепції. До неї відносяться роботи представників структурно-функціонального аналізу Т. Парсонса і К. Дойча, інституціоналізму - Г. Алмонда.

Однак наукові дослідження з орієнтацією на зарубіжний досвід потребують подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Провести аналіз теоретичних коцепцій визначення комунікації як основи функціонування інститутів державної влади у взаємодії з громадськістю.

Виклад основного матеріалу дослідження.

При визначенні влади можна розглядати її із двох точок зору:

1. Влада як могутність - основне політико-соціологічне поняття, що характеризує відносини залежності або переваги, тобто означає можливість для можновладців без схвалення, проти волі чи незважаючи на опір інших, нав'язувати та здійснювати свої цілі. Влада може здійснюватися як державними структурами, так і суспільними, але це завжди двосторонні відносини, де одна сторона має вплив, а інша сприймає, не суперечить здійсненню влади, або примушується до виконання її рішень. Суб'єкт влади повинен відправляти комунікативні сигнали населенню як стороні, що сприймає. Ефективна комунікація забезпечує трансляцію ідей, цінностей, поглядів та цілей політичних суб'єктів, що забезпечує сприйняття населенням впливу переважаючої сторони та її влади.

2. Влада як насильство - використання фізичного чи психічного примусу до людей, і навіть фізичний вплив на тварин чи предмети. Політична система законно використовує різні форми насильства з метою підтримки панівного правопорядку, а комунікація дозволяє закріпити у суспільній свідомості та легітимізувати виняткове право суб'єкта влади на застосування сили, що сприймається громадянами як належне і не викликає опору застосуванню насильства суб'єктом влади.

Здійснення влади відбувається двома шляхами: через механізми примусу (чи можливість його застосування) та (або) через створення сенсу на основі дискурсів, що стає керівництвом дій соціальних акторів. Владні відносини завжди засновані на домінуванні однієї зі сторін, але підстави для нього та інституціоналізації владних відносин відрізняються один від одного, а тому і саме уявлення про владу в суспільній свідомості залежить від різних факторів.

Використання комунікативних методів закріплення уявлень про владу у суспільній свідомості є тим механізмом, який дозволяє керувати поведінкою громадян, навіть якщо вони не погоджуються з думкою представників влади.

Функціонування інститутів влади неможливе без легітимності як здатності еліти переконувати громадян у тому, що існуючі політичні інститути – найбільш оптимальні для суспільства.

Відносини домінування та підпорядкування здійснюються на основі контролю, у тому числі над дискурсом, який є одним з найважливіших ресурсів влади. Її суб'єкти мають особливе знання, на основі якого конструюються змісти, а значить, і зміст дискурсу, що дозволяє контролювати суспільну свідомість і, отже, дії людей. Те, яким чином володар влади проводить дискурс і контролює його, характеризує і здійснення управління суспільством. На думку багатьох дослідників, виявити риси недемократичних режимів можна на основі аналізу того чи іншого типу комунікації та дискурсу, а також суб'єктів влади, які контролюють дискурсивні та комунікаційні процеси в суспільстві [1, 2, 3].

Хоча політична комунікація як об'єкт вивчення виділилася у ХХ ст., основи її розгляду було закладено під час розвитку всієї Європейської цивілізації, починаючи з Античності. Ідея свободи і загального блага, яке можна досягти за допомогою правильної форми влади, лежала в основі політико-правової думки Стародавньої Греції, одним із найяскравіших представників якої був Платон. На його думку, ідеальна держава - це реалізація істинних ідей у суспільно-політичному житті, тобто справедлива держава, громадяни якої трудяться для досягнення загального блага, а владу здійснюють наймудріші і найблагородніші громадяни, що направляють народ до ідеалу, що неможливо без комунікації.

Комунікація, на наш погляд, дозволяє виконувати державі виховну функцію на основі трансляції міфів про богів, за допомогою поезії та мусичних мистецтв, що формує у громадян уявлення про ідеали шляхетності, справедливості та сміливості, а також цінності та цілі, значущі для держави. Без трансляції ціннісно-сміслових категорій за допомогою ефективних комунікативних механізмів неможливо сформувати суспільну свідомість таким чином, щоб вона відповідала уявленням правлячої еліти про цілі та шляхи їх досягнення.

На наш погляд, Платон висловив думку про можливість влади створювати цінності та смисли, а також формувати ілюзорні уявлення про світ у результаті комунікаційної діяльності. Так, міф про печеру в діалозі «Держава» можна адаптувати для аналізу існуючого інформаційного простору. В'язень печери, світогляд якого формується тінями на стінах, обмежений у своїх можливостях пізнання. Істина для нього – лише ці тіні, а тому отримання альтернативної інформації він розглядатиме як брехню. Оскільки його уявлення про світ є створеною ілюзією, то маніпуляція з боку зацікавлених суб'єктів поведінкою людини, у якої у свідомості існують певні рамки та обмежена широта погляду на світ, стає простіше порівняно з людиною, яка має більше інформації про світ (який зміг «озирнутися» та «вийти з печери»). Керувати думкою людей можуть ті, у кого є можливість отримувати об'єктивну інформацію, аналізувати її та інтерпретувати для подальшої трансляції іншим людям. Оскільки справжні знання у такому разі стають важливим ресурсом влади, то люди, мають можливість отримувати об'єктивну інформацію, створюватимуть сенси й цінності на формування масової свідомості.

На наш погляд, сучасні умови отримання інформації про політичне життя суспільства багато в чому схожі на те, що описував Платон у своєму творі, що показує потенційні ризики для сучасного суспільства використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою створення нових міфів та ілюзій у суспільній свідомості.

Розвиток політико-правових ідей Стародавню Грецію було продовжено у Стародавньому Римі. Для Цицерона самостійним видом політичної діяльності була громадська комунікація. Однак розвиток уявлень про потенціал політичної комунікації відбувся набагато пізніше. Думки Стародавнього Риму, де набуло розвитку християнства, заклали основу середньовічної європейської філософії, в якій сутність і функції влади розглядалися з погляду релігії. Влада, за визначенням Фоми Аквінського, - це божественне встановлення для управління нижчими

верствами населення, тому її представники повинні дотримуватися Божественних завітів. Комунікаційний аспект політики у період не виділявся мислителями. Автор розглядає філософські погляди Середньовіччя як інструмент створення смислових і ціннісних категорій представниками церкви, які з допомогою переконання віруючих могли легітимізувати як самі інститути влади, і їх рішення.

Духовна криза пізнього Середньовіччя була причиною пошуку нових ціннісних засад у філософсько-політичних навчаннях, що призвело до виникнення нових релігійних, культурних та політико-правових ідей Реформації та Відродження. Виключивши релігійні підстави появи держави і права, М.Н. Макіавеллі розглянув владу як онтологічну категорію і змістив акцент вивчення проблем влади від її сутності до функціонування та управління народом. Ми розглядаємо його ідеї прославлення та звеличення влади як інструмент політичної комунікації, що дозволяє правителю боротися за владу, утримувати та зміцнювати її.

Ідеї Макіавеллі набули свого розвитку в епоху Просвітництва. Відмова від релігійних ідей та розвиток природничих наук відбилосся у політико-правових навчаннях епохи Просвітництва, в період якої набули розвитку теорії природного права та суспільного договору (Г. Г роцій, Б. Спіноза, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш.-Л .Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант). Мислителі цього періоду розглядали необхідність обмеження природної всездозволеності та володіння правовою свободою як умову розвитку суспільства, а тому людям необхідно домовитися про способи самообмеження за допомогою активної комунікації для встановлення держави та влади.

На наш погляд, ідеї просвітителів щодо необхідності взаємодії інститутів влади та народу, в ході якого суспільство зможе артикулювати свої запити, стало початком розвитку механізмів зворотного зв'язку через різні форми комунікації між інститутами влади та суспільством. Німецькі філософи І. Кант і Г. Гегель по-різному розглядали сутність і походження держави і влади, але особливу роль

моралі у відношенні влади і підпорядкування підкреслювали обидва мислителі, оскільки вважали за необхідне дотримання прав людини. Серед завдань держави вони виокремлювали виховання громадян, що проявляється у поясненні сутності та призначення законів, і захист громадян та правопорядку, що дозволить повноцінно функціонувати самій державі. Все це стає можливим, на наш погляд, через активну взаємодію інститутів влади та суспільства, тобто на підставі комунікації. Ми вважаємо, що ідеальні моделі влади, запропоновані просвітниками та представниками класичної німецької філософії, варто розглядати критично, оскільки в них показано позитивну сторону виконання виховної функції держави з метою розвитку суспільства. Проте у творах мислителів на той час не відбито ризики завоювання влади політичними акторами, мають мети, не пов'язані з загальним благом, тому не враховується можливість формування у свідомості людей нових цінностей і міфів для можливості маніпулювання їх свідомістю. Формування суспільної свідомості на користь тих, хто реалізує владу, може призводити до зловживання нею на основі дискурсу.

Застосовувати критерії об'єктивності та методи природознавства до вивчення соціально-гуманітарних проблем загалом і феномена влади зокрема в XIX ст. одними з перших розпочали позитивісти. Вивчати суспільно-політичне життя з погляду системи соціальних інститутів вперше запропонував Г.Г. Спенсер. Він розглядав соціальний інститут, або соціальна установа, як спосіб і форму самоорганізації спільного життя людей, що визначається нормами та правилами соціального регулювання, а його стабільність протягом тривалого часу забезпечує стійке функціонування суспільства. інститут влади, насильницька, примусова організація за своєю сутністю. На думку Спенсера, вони є результатом соціального розвитку, задовольняють потребу. людей в обороні та завоюванні при боротьбі суспільств один з одним і виконують контрольну та управлінську функції, що дозволяє досягати загальні цілі суспільства при вибудовуванні

складних суспільних відносин. територіях для встановлення контролю над суспільством.

Ми вважаємо, що підхід Спенсера дозволяє виявити роль комунікативних факторів у процесах встановлення формування інститутів влади, а також визначає методологію вивчення їх функціонування, а тому його теорія може бути застосована і в сучасних умовах вивчення діяльності інститутів влади. Причини трансформації суспільних відносин у ХХ ст. дії, що відбулися в середині ХХ ст., лягли в основу змін суспільства, на думку Д. Белла, оскільки сформувалися передумови для трансформації технологій на принципово іншій підставі. Якісні зміни в процесі комунікації та увага до вивчення феномена мови та комунікації у філософії на початку ХХ ст.

Л. Вітгенштейн визначив мову як соціальний інститут, а роль комунікації як умова зародження та існування мови. Оскільки для комунікативних ситуацій існують певні межі та правила, які задаються колом учасників, цілями спілкування, знаннями, культурою тощо, то ці ситуації є «мовними іграми», беручи участь у яких людина дізнається про правила і зміст цієї гри. Весь спектр людського спілкування та взаємодії між різними групами має свою мову і регулюється правилами, постійними для однієї гри, оскільки зміна правил змінить і саму гру.

При незмінності правил однієї і тієї ж гри слідування їм є гнучким для збереження природи самої гри, тобто дотримання правила і саме правило - не одне й те саме. Дотримання правила є інтерпретацією учасників, а інтерпретації можуть суперечити одна одній. У процесі «мовних ігор» важливі як правила самої гри, а й набір правил, які допомагають однозначно інтерпретувати (чи перекодувати) щось означають знакові елементи, тобто код, якого неможливо зрозуміти значення мови. Знання кодів означає можливість отримати інформацію, проте, на думку дослідників, мовні коди встановлюються певними групами впливу, які, маючи

можливість формувати і змінювати коди, керують суспільною свідомістю, контролюють комунікацію, тобто є суб'єктами влади.

Підхід Вітгенштейна, на наш погляд, став важливим етапом у розвитку комунікативістики і залишається актуальним сьогодні, оскільки дозволяє розглядати як суб'єкт комунікації не лише індивіда, а й саму мову. Крім того, виявивши суб'єкта, який встановив правила «гри» та кодування політичної реальності, можна визначити і групу або індивіда, який володіє владою. На основі політичного кодування здійснюється можливість інтерпретувати політичну реальність, що дозволяє суб'єкту влади посилювати і більш ефективно впливати на суспільну та індивідуальну свідомість з метою підвищення керованості поведінкою людей.

Ми вважаємо, що в сучасних умовах збільшення обсягів інформації дану теорію можна використовувати при вивченні правил комунікаційної взаємодії, механізмів формування мислення та управління діяльністю людини, програмування та трансляції культурних кодів за допомогою мови тощо. Представники Франкфуртської школи М Хоркхаймер та Т. Адорно розглядали ідеї Просвітництва як фундамент трансформації суспільства у ХХ ст. Однак, на їхню думку, ці ідеї приховували небезпеку, яку не змогли передбачити мислителі епохи Просвітництва, які прагнули позбавити людство від влади природи, але результат вийшов зворотним - природа «повстала» проти людства, а люди стали домінувати над людьми. Усунувши колишні міфи, людство створило нові. В їх основі був абсолютний раціоналізм, що дозволило панувати над людьми і призвело до різних форм тоталітаризму в політиці, нав'язування нових одноманітних, аморфних та примітивних цінностей та моделей поведінки у культурі без критичного сприйняття, ініціативи та творчості. Таке суспільство легко кероване, а тому приховує небезпеку перетворення влади на диктаторство.

Люди, поглинені повсякденністю та обмежені знаннями та доступом до них, не помічають владного контролю над інформацією. Реальність та «шкідливі ідеї»

не доступні людині, а відсутність істини та «машина» культури забезпечують її щастя. Анестезія у вигляді індустрії розваг не дозволяє людині помічати тривоги, а вона сама, не замислюючись, приймає інформацію, що отримується зі ЗМІ, як істину. Концентрація уваги аудиторії на чомусь не дозволяє повною мірою усвідомлювати, що відбуватиметься в реальності. Можливість зосередити зацікавленість аудиторії на певній відібраній інформації здійснюється на підставі особливого доступу до знання, контролю над ним, використання символічних ресурсів та дискурсів суб'єктами влади. Зміни засобів, їх вдосконалення лежать в основі становлення нових форм влади без необхідності застосування сили, а за допомогою переконання, привабливості, навіювання або маніпулювання.

Руйнування колишніх міфів просвітителями не означало прийняття людиною світу, як він є. Як казав М. Хайдеггер у своєму «Бутті та часі», людина відчуває жах перед буттям, в якому він самотній. Подібні ідеї висловлювали багато мислителів ХХ ст. Більшість людства ще не досягло зрілості, що дозволяє бути незалежним, раціональним, об'єктивним. Людям потрібні міфи та ідоли, щоб витримати факт своєї самотності, щоб примиритися з тим, що не існує авторитету, що надає життя сенсу, крім нього самого.

Зміна духовної складової, на думку К. Ясперса, позбавляє державу божественної волі і авторитету як фундаменту влади без застосування сили, а отже, і легітимності. Трансформація суспільства призводить до необхідності легітимізувати владу за допомогою комунікації. нові форми контролю над суспільством, використовуючи потенціал комунікаційних технологій, а тому ті, хто має можливість впливати на масову свідомість, керувати дискурсом і контролювати його, за своєю суттю, є новими символічними елітами і мають владу.

Тенденції глобалізації та комунікації, що характеризуються децентралізацією, розмиванням кордонів, відсутністю мети та злиттям головного і другорядного, у розвитку суспільства метафорично відображені в ідеях

постмодернізму. Фуко припускав, що влада виходить не з єдиного центру і не від одного інституту, а формується безліччю стратегій. Він виділяв контроль як важливу умову існування влади, яка стає всюдисущою, навіть якщо її не видно. цифрових технологій політичної комунікації. Не помічаючи контролю з боку різних зацікавлених акторів, які прагнуть впливати на свідомість індивідів з різними цілями, люди самі готові ділитися особистою інформацією.

Ми вважаємо, що концепція Фуко стає особливо актуальною за умов розвитку цифрової політичної комунікації. Інститути політичної влади, які раніше контролювали дискурс, комунікаційний простір можуть втратити фактичну владу, оскільки суб'єктами політичної комунікації, а значить, і тими, хто формує суспільне свідомість, стають інші актори, отримали можливість управління та контролю за дискурсом у віртуальному просторі комунікації. У традиційному поданні влада певних класів пов'язана з контролем над найважливішими матеріальними цінностями та засобами виробництва, але сьогодні влада широко трактується як контроль над свідомістю мас, який передбачає контроль над громадським дискурсом у всіх його семіотичних вимірах.

На наш погляд, необхідно вивчати сучасні форми політичної комунікації, щоб визначати нових суб'єктів політичної взаємодії, оскільки ті інтересанти та актори, які контролюють дискурс і новинні комунікаційні потоки, що циркулюють через мас-медіа, фактично змінюють і перенаправляють політичний порядок денний, а отже, мають реальну владу. Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі характеризували сучасне суспільство як різому - кореневу систему без головного кореня. На відміну від ієрархічної структури як кореня дерева в суспільстві Нового часу у різомі немає різниці між частинами, які взаємозамінні, а тому люди не можуть відрізнити в ній головне і другорядне. На наш погляд, ця метафора показує, що під впливом комунікації трансформується як вся суспільна структура, так і колишні форми інститутів влади в новому суспільстві, яких вже немає, оскільки під

впливом нових цифрових технологій комунікації формується мережева модель суспільного устрою.

Нова реальність інформаційного суспільства представлялася Ж. Бодрійяром як сконструйовані образи без прототипу насправді. Істина та справжнє життя – це симулякри, які не приховують істину. У процесі формування медіарельності створюються і транслюються у суспільну свідомість штучні симулякри - відображення неіснуючих псевдооб'єктів політичної дійсності. Бодрійяр розглядав сучасні цінності у суспільстві споживання як символи, престижні речі. Вони не мають споживчої вартості та цінності, але люди платять за них набагато вище через їх значущість, виражену в символічній цінності, тобто можливості демонстрації приналежності до певного класу та відстороненості від іншого. Споживання стає новим примусовим соціальним інститутом, що сприяє формуванню особливого простору для класових і моральних конфліктів, що регулюються за допомогою ієрархічних норм і соціальних перепадів. У процесі комунікації створюються символи та цінності нового суспільства, тобто проявляються форми панування і влади, але немає обміну символами та знаками. Панування правлячого класу засноване на надмірній вартості речей - символічній цінності, яка не пов'язана з їх винятковими характеристиками, що надають речам унікальність, неповторність та значущість. Таким шляхом економічні привілеї переходять у привілеї знаків. Додаткова вартість, вироблена за допомогою циркуляції знаків, виробляє не дохід, а легітимність. Саме тут коріниться "матриця ідеології". Панування визначається не класовою логікою, не власністю коштом виробництва, а контролем над процесом означування. Як зазначав у роботі Т. Ван Дейк, основою управління суспільством є дискурс, у процесах формування якого важливу роль відіграють культура та історія. Відтворення влади та дискурсів, на його думку, залежать від прийнятих у тій чи іншій культурі знань та оцінок, навіть якщо дискурсивні жанри під впливом глобалізації стали збігатися.

При вивченні влади та дискурсу необхідно враховувати культурний контекст, цінності та смисли, які сформовані в даному суспільстві. Цінності розрізняються в різних соціальних структурах і формуються в залежності від роду мережі, її особливостей і програми (нагромадження капіталу в мережі глобального капіталізму, військова міць стає цінністю державної влади, трансформація людської свідомості для мереж медіа тощо). Хоча виробити загальний стандарт для цінностей неможливо, державна влада залежить від переконань людей, ухвалення ними правил чи опору їм.

Ми вважаємо, що в сучасному суспільстві на основі трансляції штучних цінностей формується медіареальність, що стає фактором диференціації суспільства за новими принципами та виділення інших правлячих класів. продукт залежить від смислової «оболонки», в якій він представлений цільовим аудиторіям, що відрізняє його цінність свідомості людей. У відносинах влади і підпорядкування завжди існує ступінь опору їй і її прийняття з боку керованих. Правила існують всередині владних відносин, а ті, хто володіє владою, втрачають її. Процеси якісних змін соціальних відносин в умовах формування інформаційного суспільства розглядалися Ю. Хабермасом в теорії комунікативної раціональності влади. Комунікативні дії забезпечують взаємодію між учасниками політичних відносин.

На думку Хабермаса, існує два види влади: адміністративна і та, що виникає під час політичної комунікації всередині суспільства. Для обох їх характерні примусовість і обов'язковість, інструментальність і деперсоналізація, управління всіма сферами життя суспільства. Інститути комунікації, які забезпечують легітимацію влади з допомогою згоди воль у процесі формування смислів і цінностей, необхідні демократичній правовій державі. Здійснювана легітимно влада представляє цінності та інтереси громадян, вироблені та висловлені в ході обговорень у публічній сфері. Таку стабільність може забезпечити комунікативна влада, вільна від тиску адміністративного управління.

Адміністративна влада не здатна обмежити саму себе, але цього можна досягти за допомогою зовнішньої сили комунікативної влади. Обмеження адміністративної влади та розширення влади громадянського суспільства та його впливу на державний апарат через процедуру раціонального обговорення є основою ідеї деліберативної демократії Хабермаса. Участь усіх зацікавлених сторін у громадському обговоренні на основі комунікації громадянського суспільства, а не при тиску адміністративної влади має передувати політичним рішенням, легітимізованим в результаті такої комунікації та досягнутого консенсусу, прийнятного для всього суспільства. На наш погляд, ця теорія є актуальною при розгляді нових форм взаємодії інститутів влади та суспільства при прийнятті рішень, таких як краудсорсинг.

При конструюванні влади, на думку Х. Арендт, важливим є комунікаційний компонент при багатосторонньому інституційному спілкуванні для координації соціальних дій, у яких суспільний інтерес переважає над приватними. Арендт виділяє можливість влади сприяти досягненню консенсусу на основі комунікації. Поява влади пов'язана із соціальною інтеграцією, оскільки в ході соціальних взаємодій виробляються механізми управління суспільством на основі консенсусу та консолідації. Дж. Шварценбергер вважав, що ідея святості влади пов'язана з поділом соціуму на правлячих і підлеглих, і це регулює різні інтереси, що відбивається на законодавстві. Дії суб'єктів влади забезпечують важливу функцію закону щодо регулювання соціального життя та формування умов соціального співіснування. Великий внесок у вивчення впливу сучасних методів комунікації на політику, суспільний розвиток та їх роль у розподілі влади в суспільстві зробили представники Торонтської школи комунікативістики Х. Інніс та М. Маклюен. Взаємозв'язок технологій і методів комунікації з політичним життям суспільства однією з перших виявив Х. Інніс, вивчивши трансформації суспільної та політичної структур, форм політичних відносин під впливом комунікації. Домінування будь-якого способу комунікації на певному етапі історичного

розвитку відображає еволюційний тип державного та суспільного розвитку. На думку Інніса, тип суспільного устрою та його функціонування залежить від способу масових комунікацій (залежно від технології), сформованого в суспільстві. Різновид використовуваних у суспільстві комунікацій також викликає різні політичні та соціальні ефекти. Удосконалення технологій комунікації дозволяє контролювати великі території, застосовувати специфічні методи на суспільну та індивідуальну свідомість, впливати на державні та громадські інститути. Соціальні інститути засновані на різних методах комунікації, тому вплив еліт за допомогою комунікаційних технологій характеризує певний період розвитку суспільства.

Аналіз форм і технологій комунікації, які застосовуються в державі, на думку Інніса, дозволяє визначити його політику, оскільки владна еліта незалежно від її типу завжди контролює інструменти, канали та засоби масової комунікації, щоб за необхідності монополізувати її кошти. Зміни в комунікативному середовищі, на думку Інніса, є результатом технологічних зрушень у сфері масової комунікації, що впливає на тип суспільного устрою. існує ризик дестабілізації соціально-політичної системи суспільства, неадаптованої до сучасних умов. Формування нових способів переміщення інформації як фактор прогресу людства пов'язане з удосконаленням засобів комунікації та ставлення людини до них.

Змістові параметри здійснення влади, заснованої за допомогою комунікації, пов'язані з процесом створення та трансляції інформації та культурних кодів, на думку М. Кастельса, впровадження у нього політичних інтересів, цілей і цінностей. Маклюен, Кастельс розглядає в основі трансформацій сучасного суспільства і формування нового типу суспільного устрою технологічні зрушення в засобах комунікації своїх функцій згідно з конституційними принципами держави.

Сучасні засоби масової комунікації сприяють формуванню та вдосконаленню нових форм політичної комунікації, у тому числі в Інтернеті. М.

Кастельс виділив сучасні інформаційно-комунікаційні технології як один із ключових стимулів створення нової структури суспільства. Збільшення значення мережі нових засобів інформації є не єдиною, але однією із значущих причин трансформації феномену лідерства шляхом персоналізації та залежності від створення віртуального іміджу, інструментом завоювання та утримання влади. Деякі дослідники вважають, що з допомогою вивчення політичної комунікації та дискурсу у державі можна виявити тип політичного режиму. На основі контролю за ЗМІ та використання різних технологій маніпуляції, які підтримують і легітимізують владу політичного лідера, формується автократичний режим. При ньому пригнічується свобода слова та висловлювання думки, існують різні форми цензури, а комунікативне середовище сформовано таким чином, щоб знижувати рівень громадянської активності, відволікати увагу громадян та конструювати уявлення про стабільність та ефективність інститутів влади. В умовах розвитку цифрових технологій у них з'являються нові інструменти для посилення контролю над громадянами та дискурсом, включаючи можливості конструювання різних типів симуляцій у віртуальному просторі. Аналізуючи джерела влади, що підтримують її, що дозволяють встановлювати закони та утримувати разом людей та територію, Дж. Малган виявив три основні, але не ідентичні: насильство, гроші та довіру. Використання насильства завжди негативне, а гроші можна як видати, так і вилучити, і їх застосування не завжди є однозначним. Довіра - складніший джерело влади, що вибудовується через систему освіти та комунікації, оскільки знання і мислення дозволяють діяти і перетворювати ефемерну владу на перманентну. Це формує основу сучасних держав.

Р. Дейберт щодо комунікації розглядав політичну комунікацію як чинник розподілу влади усередині соціальної системи, і навіть трансформації суспільної свідомості. Вплив комунікації на ціннісні категорії суспільства є фактором трансформації та самих цінностей, тому від зміни способів комунікації відповідно змінюються параметри політичної системи суспільства. Глобальний Інтернет-

простір, на думку Дейберта, відкриває нові можливості для формування транснаціональних громадських рухів та створює потенціал до створення глобального громадянського суспільства. Таким чином, формування нових видів інформаційних технологій та засобів масової комунікації є одним із значущих факторів трансформації суспільного устрою в епоху розвитку інформаційних технологій.

Хоча інститути політичної влади в інформаційному суспільстві зберігають свою головну функцію - управління суспільством, їх функціонування трансформується в нові форми комунікації між владою та громадянами, оскільки з'являються нові суб'єкти впливу на суспільна свідомість, що, на наш погляд, є фактором перерозподілу фактичної влади в суспільстві, якщо новим суб'єктам вдається впровадити нові коди для інтерпретації політичної реальності у свідомість громадян.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, політична комунікація між суспільством і владою в нових умовах стає не тільки вертикальною, а й горизонтальною. Політичну сферу необхідно розглядати з урахуванням трансформацій, що відбуваються в політичних відносинах і зв'язках у зв'язку з формуванням нових форм політичного впливу на суспільство і громадськість, а владу слід визначати не як владу індивіда, але як владу соціальної позиції і як складову частину влади організації. Таким чином, йдеться про необхідність здійснення більш глибокого соціального аналізу для того, щоб точно визначити, хто і як керує публічним дискурсом.

Література

1. Кучабський А.Г., Бажинова О.А. Механізми комунікації влади та громадськості в умовах глобалізації. Публічне управління: теорія та практика. 2012. № 4. С. 196–201.

2. Павлюк К. Взаємодія інститутів громадянського суспільства та органів державної влади: діалог через громадські ради. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 37. С. 235-241.

3. Романенко Є.О. Комунікативна взаємодія органів державної влади та громадськості: сутність та особливості налагодження. Державне управління та місцеве самоврядування. 2014. Вип. 2. С. 190-199.

References

1. Kuchabsky, A.G. and Bazhynova, O.A., (2012), “Mechanisms of communication between government and the public in the context of globalization”, *Publichne upravlinnya: teoriya ta praktyka*, vol. 4, pp. 196-201.

2. Pavlyuk, K., (2013), “Interaction of civil society institutions and state authorities: dialogue through public councils”, *Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnya*, vol. 37, pp. 235-241.

3. Romanenko, E.O., (2014), “Communicative interaction between state authorities and the public: the essence and peculiarities of adjustment”, *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya*, vol. 2, pp. 190-199.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2024 р.